

VARGA ISTVÁN JÓZSEF

Az Alag-Dunakeszi Református Egyház története

3. rész - 1922-1925

„Az 1922. év az egyházi vagyonszerzés és főként templom vagy imaház szerzés jegyében indult meg” - jellemezte az esztendőt Kirner A. Bertalan lelkész.

Januárban elkészült az 1921-es számadás. A bevételek főként adományokból és perselypénzből álltak, az 1920-as maradvánnyal együtt közel 20.000 koronát tettek ki. A legnagyobb adományt, 2000 koronát, Szemere Kálmán főgondnok (nyugalmozott katonatiszt) fizette be. A kiadások egyházkerületi járulékokból, lelkészi szolgálatból (fizetés, tűzifa, villanyszámla) és adminisztrációs kiadásokból álltak. Az év végi mérleg 80 korona maradványt mutatott.

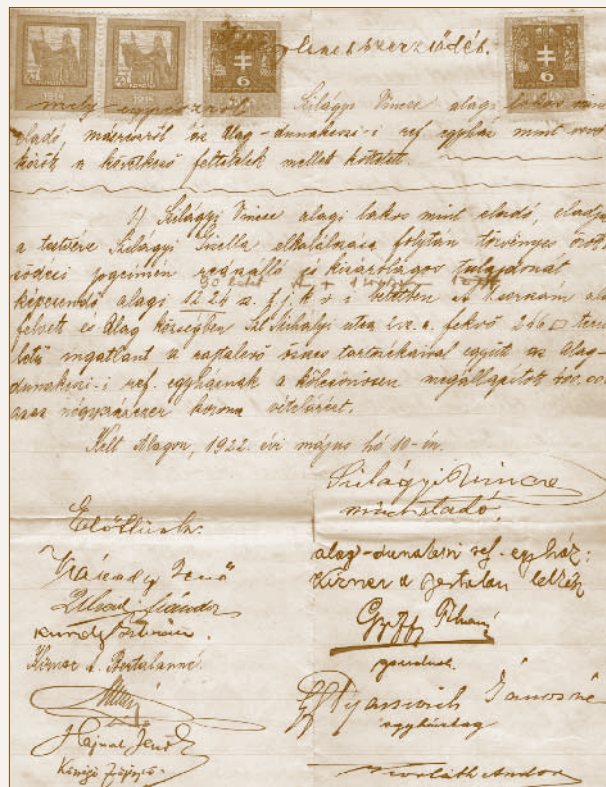
A február 26-i presbiteri gyűlésen Korláth Andor, Horthy Jenő, Györffy Tihamér, Erdélyi Sándor, Juhász Ferencz, Nagy Béla, Komáromi István, Czakó Ferencz, Würth Ferencz (presbiterek), Kovács Károly szegény-gondnok, Máthé Sándor egyházi és Váradi Jenő presbiteri jegyző vettek részt, akik megszavazták a „templom építési akciót”. A templomépítési gyűjtő bizottságot Korláth Andor presbiter vezette. Kirner lelkész 10.000 koronát ajánlott fel a célra. (A korona értékét mutatja az alábbi feljegyzés: „Dunakeszi község pedig hittantánítás pótlása céljára 200 koronát adott. Azt kell megjegyezni, hogy ezt az összeget sokáig nem vettem fel, mert a nyugta papír néha drágább volt, mint az összeg [...] a borbély 2000 koronáért beretvált.”) Beszéltek arról is, hogy a templom nagy valószínűség szerint Alagon fog felépülni, de „abban az esetben, ha idővel Dunakeszin egy önálló külön református egyház alakulna”, miként legyen majd a vagyonmegosztás. Az ülésen szóba került, hogy az akkor még rákospalotai szórványként működő alagi evangélikus egyház nehezményezte, hogy a református lelkész - kérésre - több evangélikus vallású elhunytat is eltemetett. A presbitérium azt javasolta, hogy „ez esetben a stóla kétszeresse fizetendő és pedig egyszeresse a lelkésznek, egyszeresse pedig az [evangélikus] egyház pénztárába”. A szegényalap gondnokát felkérték, hogy vezessen nyilvántartást a község területén lakó „szegény, árva, özvegy, beteg, munkaképtelen, munkakerülő, iskola köteles és iskola mulasztó református vallású egyháztagokról.”

Felmerült, hogy az önállósodott egyházközség földbirtokot szerezzen az 1920-as földreform törvény alapján. A presbitérium felhatalmazta a lelkészt, hogy e célból az Országos Földbirtokrendező Bírósághoz (OFB) forduljon. Részletek a levélből: „Tekintve, hogy egyházunk 1919-ben, a vallás és egyház ellen agitáló kommunizmus gyászos évében alakult, így valóban érdemet szerzett a törvény támogatására. Mivel pedig ifjú egyházunk nincs nagyon elbocsájtoa az anyagiakban, és mert templom építéssel is küzdenünk kell, szeretnénk [...] földjárandóságot. [...] Ezen kérésünkkel egyetemben annak közlésére is kitérünk az ügy gyorsabb és könnyebb elintézésé végett, hogy nálunk, illetőleg községünk közelében nagy birtokos, a szomszédos Fót községben lakó méltóságos gróf Károlyi László úr, kinek birtokai kiterjednek Fót - Rákospalota - Újpest - Megyer - Csomád községek határaitra, melyek, mint gyűrű veszik körül földnélküli községünket.” A kérés 50 holdra vonatkozott, ezzel szemben - mint később olvashatjuk - 4 év lelkészi utánjárás végén 15 hold járandóságot kaptak Csomád község határában.

1922 márciusában a presbitérium kérvénnyel fordult a belügyminiszterhez, engedélyezze, hogy a templomépítésre országos gyűjtés indulhasson. Ekkor 300 adófizető egyháztagot tartottak számon, míg a hívek száma a 700-at is meghaladta. A kérést az esperes továbbította a püspöknek, Ravasz László pedig

e sorokkal küldte tovább a minisztériumba: „Az alag-dunakeszi református egyházközségnek gyűjtési engedély iránti kérvényét, mint újonnan alakult s egyházi épületek teljes hiányában levő egyházat a nagyméltóságú m. kir. Belügyminiszter úr kegyes figyelmébe kérem és ajánlom.” Végül az engedély 53644/1922 VII. számon megszületett. A gyűjtőívre a következő íge került: *Légy segítségül nekünk, mert a szeretet pedig épít hajlékot az igaz Istennek. Márk ev. 9:22. és Pál ap. I. Kor. 8:1*

1922. május 10-én megkötötték az ideiglenes szerződés Szilágyi Vincze nyugalmazott MÁV-főellenőr, alagi lakos és az egyház között az alagi Szent Mihály utca 2. számú ház megvásárlásáról. A 246 négyszögöles ingatlant, a rajta lévő épületekkel együtt 400.000 koronáért vásárolta meg az egyházközség. Az eladó 100.000 koronás alapítványt tett a gyülekezet javára. Megállapodtak, hogy a 15.000 korona előleg kifizetése után a fennmaradó 285.000 koronát 3 részletben fizetik ki neki. Az egyházközség kötelezte magát, hogy Szilágyi Vincze az általa lakott házrészért díjmentesen, élete végéig használhatja, továbbá az egyház gondoskodik ellátásáról (takarítás, mosás, foltozás, betegség esetén ápolás, gyógykezelés, gyógyszerek költségei, elhalálozás esetén eltemetés) is. A szerződést - melynek tanúi Hajnal Jenő alagi főjegyző, Kirner A. Bertalanné és Várady Jenő voltak - az egyház részéről Kirner A. Bertalan, Györffy Tihamér, gr. Pejacevich Jánosné, Korláth Andor, Nagy Béla írta alá, és Nagy Ferenc esperes ellenjegyezte. 1922. június 18-án hirdették ki az imaház megvásárlását, valamint az adakozás (Túri Lajos 50.000, Szilágyi Vincze 100.000, a Kirner család 60.000, báró Kéthlyné gyűjtése 11.200, gróf Pejacevichné 10.000, összesen 231.200 korona) eredményét. Júliusban megkezdődtek az épület átalakítási és felújítási munkái. „1922-ben tehát az alagi nincstelen egyház beköltözik saját imaházába és tanácstermébe.”

Részletek az ideiglenes szerződésből

Az egyházközségbe 1922. augusztus 7-én, hétfőn látogatott el először Nagy Ferenc esperes. A felújítási munkák miatt a küldöttséget és a presbitereket a lelkészlakásban fogadták.

A választói névjegyzékben ekkor 73 név szerepelt (Alag 38, Dunakeszi 30, Kundháza 5 fő), köztük Adams Robert lóidomár, Horthy Jenő földbirtokos (1900-tól lakott Alagon), Hesp Ede lóidomár, Magyar Elek lovaregyleti titkár, gróf Pejacsevich Jánosné, Reeves János, Reeves Herbertné, Szilágyi Vincze és báró Kéthly Károlyné.

A Pesti Református Egyházmegye 1922. szeptember 8-án tartandó őszi közgyűlésének tárgysorozatában szerepelt, hogy a közgyűlés „az alag-dunakeszi egyház kántortartói állás szervezésére vonatkozó határozatát jóváhagyás végett az egyházkerülethez felterjeszti.” Időközben az egyház 300.000 korona kölcsön felvételéért is folyamodott az Egyházmegyéhez, melyet az - 5% kamatra - engedélyezett.

Az 1922-es esztendő presbiteri üléssel, majd közös vacsorával zárult. Az ülésen az alábbiak szerint módosították a lelkészi-stóla díjait: keresztelés 3-5 kg búzaérték, temetés imával 5-10 kg búzaérték, temetés beszéddel 10-20 kg búzaérték, temetés prédikációval 20-40 kg búzaérték, temetés kikíséréssel 10-20 kg búzaérték, temetés énekléssel 25%-kal több (díjlevél), esketés 10-20 kg búzaérték, konfirmáció oktatás és emléklap 5-15 kg búzaérték, egyházi (lelkész) kiadvány 5 kg búzaérték. Az egyház év végi adótartozása 987 korona volt. A templomépítés, imaterem elszámolása: adomány 245.850 korona, kölcsön 320.000 korona, kiadások 621.272 korona.

Végül az év utolsó hivatalos irata: „Egyezség. Alulírott... Ignác, mint a Fóti Zenekar vezetője ezennel kötelezem magam, az alag-dunakeszi egyház részére 1922. Deczember hó 31-én, Szilveszter estélyén Alagon a Turf féle vendéglőben hatod magammal este 7 órára pontosan megjelenni és ott 10.500 k., azaz Tízezer ötszáz korona készpénz, egy vacsora és éjféle tányérozás ellenében reggeli 5 óráig zenélni. Előlegül 2.000 k. azaz Kettőezer koronát hogy felvettem elismerem.”

1923 januárjában az első levél az esperestől érkezett Alagra: „Kedves Kollégám! Szíves levelére szeretettel értesítem, hogy igen szívesen részt veszek az imaház felszentelési ünnepélyen és elvégzem az ünnepi beszédet és felolvasást, hacsak Püspök úr Önméltósága nem várható! Így még jobb lenne. Az ünnepség sorrendje az szokott lenni, hogy a közönség addig nem megy be, míg a papság oda nem érkezik a presbiterekkel, s a kulcsot a főgondnok átadja az esperesnek, az meg a helyi lelkésznek és az >Im bejöttünk< stb. hangjai mellett vonulnak be. Utána rendes istentisztelet, esetleg karének, amint tellik. Úrvacsorát nem szokás osztani, de kereszteni vagy esketni igen, ha van éppen. [...] Alsódobas 1923. I/2. Szíves üdvözléssel Nagy Ferenc esperes”

Pár nap múlva újra ő írt. „Tisztelendő Lelkész úr! Azon bejelentését, hogy az egyházközségi bíróság a Kovács testvéreket eltiltotta az Úrvacsorától és törölte vál. jogát, tudomásul vettem. [...] A szigorú fegyelem gyakorlása csak javára szolgálhat Egyházunknak. Kell is gyakorolni.” Hogy mit vétettek a Kovács testvérek, azt kifogást emelő levelükre a lelkész által írt válaszból tudhatjuk meg. „[...] Önök a saját maguk viselkedésén kívül mindenkit, még szüleiket is a 10 parancsolat dacára is, kifogásolnak. [...] Önök terrorizálták és sem a karácsonyi Úrvacsorához nem engedték Kovács Károlyt, Kovács Károlynét, Kovács Irént, Kovács Erzsébetet, de még az újesztendei Istentisztelethez sem, s azóta sem jöttek el. [...] Lássák, lássák, az engedetlenséggel, a fegyelmezetlenséggel, az önmagunk félreismerésével mennyi kellemetlenséget szerezhetnek. Aztán még mást is izgatnak, lázítanak ahelyett, hogy bűnvallomást tennének. [...] Szegény Hesp Ede is többször kifogásolta, hogy Önök állandóan molesztálják, terrorizálják, pumpolják annyira, hogy beteg létere még inkább a klozetthba is beült, ha Önök mentek hozzá és ott várta meg

az Önök hosszú és célzatos vizitíjuket. [...] A gyülekezet már régen a az egyházi hajlék felavatásával foglalkozik, s magukat régen figyelmen kívül hagyják. Igyekezzenek tehát arra, hogy úgy viselkedjenek, miszerint a gyülekezetben ne felejtsek el és szívesen vegyék Önöket.” Ez az eset volt az első, mely az új egyházat és a lelkészt támadásnak tette ki. A Kovács testvérek tovább lázítottak a lelkész ellen, és mint később láthatjuk, sikeresen tették ezt. A bajokat tetézte a Károlyi utca 13. szám alá érkező pénzügyigazgatósági határozat is, mely szerint Kirner lelképásztor adótartozása 16.900 koronát tett ki.

Azonban örvendetes esemény is történt. A dunakeszi polgári iskola megbízta Kirner Bertalant, hogy az 1922/23-as tanévben heti 2-2 órában, óránként 30 korona tiszteletdíj ellenében református hittant tanítson. A M. Kir. Államvasutak polgári fiú- és leányiskolája, valamint az alagi községi iskola igazgatójának kérésére az addig Fótról bejáró evangélikus lelkész, hitoktató (Szeberényi) átadta a tanulók névsorát. A MÁV-telepre Ruzola Sándor (jó) és Francsek Pál (jó) elsősök, Pásek Béla (jó) másodikok, Wedeczky Jollán (jó) harmadikok és Kotschy Ede (jeles), Polónyi Ilonka (jeles) negyedikesek jártak. Alagon tanult az elsős Sirák Jolán (jó), Flóri Vilma (jeles), Hajnal Vilma (jeles), a másodikok Halász Mancsi (jó), a harmadikok Oszánszky Karcsi (jó), Kenessy Margit (jeles), Valent László (kitűnő) valamint a negyedikes Wedeczky István (jeles), Holub Júlia (jeles) és Polónyi Sándor (jeles). Így az 1922/23-as tanév második félévében már a református lelkész tartotta a hittanórákat a protestáns kisdiakoknak mindkét elemi iskolában.

Dunakeszi község képviselőtestületében azonban nagy vitára adott okot Kirner lelkész kérvénye, miszerint az évi 100 korona hitoktatási segély folyósítása helyett egyszeri, 10.000 koronás segélyt kér. „Minthogy ezen ügyben erős vita fejlődött ki [...] az elnök elrendelte a névszerinti szavazást.” Igennel szavaztak: Bohunka Lajos, Lipniczky Sándor, ifj. D. Száraz János, Breicha János, Száraz György, Veres Lőrincz, Kurdi István, Holovics György, B. Száraz István, N. László István és Sztatényi Ernő. Nemmel szavaztak: Szabó István Ferencz fia, ifj. Tarossi András, M. Tóth István, Legindi József, Bellók János, Legindi István, Kiss István, F. Tóth István, Legendi János József fia, Bajnok Géza, ifj. Veres Antal. Mivel egyenlő volt az igenek és nemek száma, az elnök szavazata döntött, mely alapján megszavazták a 10.000 korona „egyszer s mindenkorra szóló” segélyt.

A budapesti Szlezák László Harangfelszerelés és Haranglábgyár szállítólevele alapján megtudhatjuk, hogy 1923. január 20-án „1 drb. ércharang koronával kölcsönképpen leszállításra került” Alagra, melyet Kirner lelkész és Várady Jenő presbiter vett át. Mivel a harang már megvolt, szükség lett a torony megépítésre is. Ezzel kapcsolatban február 10-én Kovács Ferenc dunakeszi ácsmester az alábbi jegyzéket adta: „Toronykészítés a megrendelés szerint minden anyag és munkának általány ár, korona 15.000, 3% forgalmi adó 450, részletfizetés 5.000, borraivaló 50, hátralék 10.500.” Jegyzet az iraton: „fizetve 10.500 a fiának”.

Úgy tűnt, hogy az imaház tulajdonjoga végleg az egyházra szállt, mivel a teljes vételár kifizetésre került Szilágyi Vincze részére. Az adásvétel lezárásának dátuma 1923. február 11., ám a Váczi Királyi Járásbíróság március 17-i végzésében kimondta, hogy az adásvétel nem érvényes, mivel azt az Országos Földbirtokrendező Bíróság még nem hagyta jóvá. Sajnos az esztendő levelezéseiből nem derül ki pontosan az imaház felavatásának időpontja. Az utalások és számlák alapján az 1923. március 4-i dátum a legvalószínűbb.

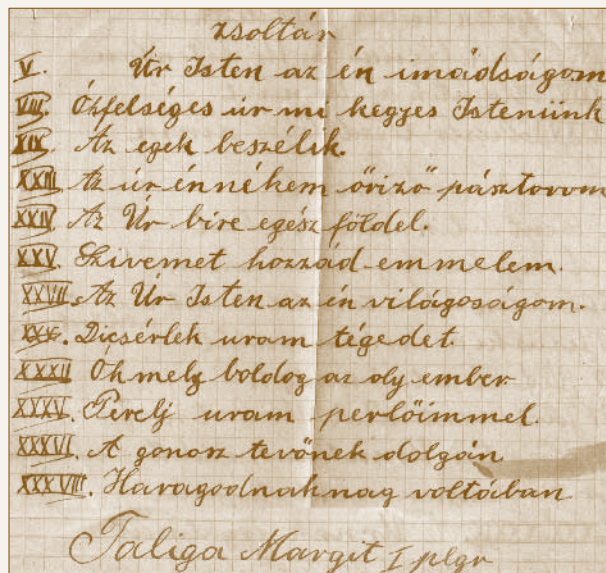
A református egyház a hivatalos helyiségek és az imaterem berendezési költségeihez hozzájárulást, illetve segélyt kért Alag

községtől. Kleiszner Károly képviselő óva intette a képviselő-testületet, hogy a segély megszavazásával precedenst teremtsen. Azonban a főjegyző, Hajnal Jenő 10.000, Vitályos Imre és Magyar Elek képviselők 30.000, Arany Sándor képviselő 40.000 korona segély megszavazását indítványozta. Dr. Bayer Emil nem javasolta az egyház segélyezését, mert a tűzoltószertár átalakítására és a községi orvos-lak tatarozására sem jutott pénz. Arany János a saját pénzéből 5.000 koronát ajánlott fel, végül a közgyűlés – az ötezer koronát elfogadva – 30.000 korona segélyt állapított meg az egyház számára a rendkívüli kiadások terhére.

A növekvő kiadások, tartozások, adóterhek, infláció és a lelkéssel szemben álló csoportok tevékenysége miatt megbomlott az egység a gyülekezetben. Egymás után mondtak le a presbiterok, ülések maradtak el, késtek a kifizetések: a lelkesi fizetés, a járulékok, a beszállítók követelése, a lejárt váltók. Április elején az esperes a következőket írta: „Kedves Barátom! Aggodalommal olvastam híradását, hogy az a szép együttműködés megzavartatott. [...] Igen-igen vigyázzon minden dolgában, inkább engedni a gyors iramból, semhogy veszélyeztetve legyen minden.” Később Kirner lelképásztor így emlékezett vissza erre az időszakra: „A semmiből, a ref. hívek megterhelése nélkül megvett házban történt átalakítási munkák után imaterme; majd a lelkes helyi és vidéki gyűjtései folytán berendezése, utoljára 1923-ban tornya, Szemere főgondnok és Kirner lelkész adományukból harangja lesz a ref. egyháznak.” Ekkor egymást követik a református felavatási és felszentelési ünnepségek. [...] áprilisban úgy szólva minden átmenet nélkül az emberek megváltoznak a lelkéssel szemben. Suttognak, gyanakodnak.”

A nyílt szakadás 1923. május 19-én történt meg, ekkor küldte el „vádíratát” az ellenzék az Egyházmegyei Elnökségnek. A levél így kezdődött: „Az Alag-Dunakeszi ref. Anyaszentegyház adminisztrációja terén utóbbi időben olyan tényeket állapítottunk meg, amelyek nem csak a fennálló egyházi törvényekkel ellenkeznek, hanem részben a büntető törvénykönyvbe ütköző vétségek tényálladékaikat is kimerítik s így az egyház lelkesével szemben a bizalom teljes megszűnésére vezettek.” Ez után következett a mintegy 30 vádpont. A beadvány végén 23 név található, de nem aláírások, csak névsor. Az olvashatók: Würth Ferencz, Csányi Sándor, Czakó Ferencz, Várady Jenő, Komáromi István, Gyórfy Tihamér, Huber Sándor, Kálmán Sándor, Kovács Károly, Kovács István, Nagy Imréné, Juhos Jánosné, Szilágyi Vincze, Würth Ferenczné, Kovács Mária, Kovács Ilona, Kovács Erzsébet. Később a lelkész megismerte a teljes névsort, mely alapján Erdély Sándor, Kurdy István, Bodor Gergelyné, Mátrai Nándor és Törő Imre is a „beadók” közé tartozott. A Kovács testvérek „mozgósították” az egész családot, támadtak a lemondott presbiterok és az imaház volt tulajdonosa, Szilágyi bácsi is. Kirner írja: „A sok bizonytalanság után végre a lelkész megtudja, hogy merről fúj a szél. A pesti egyházmegyei esperes leküldi nyilatkozattételre a lelkész elmozdítását, kenyérét követelő feljelentő vádakat. [...] Közel 3 éviig tart a gyanúsítás.” Végül az ítélet szerint a fent nevezetteket a bíróság arra kötelezte, hogy a már befizetett 350.000 korona költségen felül 5.000.000 korona eljárási költséget fizessenek be az egyházmegyei pénztárba. „Panaszlottat” a vádak és következményei alól felmentették. De mindezt majd csak 1926-ban került sor, addig is sok minden történt Alag-Dunakeszin...

Júniusban befejeződtek a hittanórák. A kántortanító úrnak Alagon már 32, Dunakeszin pedig 10 alsós tanulója volt. A Műhelytelepi polgáriban 13-an, ugyanott az elemiben 7-en tanultak protestáns hittant. Ez már 62 tanuló volt! Megmaradt néhány évfárad dolgozat ebből az időből és „Az eddig tanult dicséretetek” címszó alatt volt olyan diák, aki 69-et tudott felsorolni sorszám és cím szerint!

Évfárad dolgozat a polgári iskola első osztályában

Az 1923-as esztendő első félévéről az esperesnek küldött számadás szerint a bevétel-kiadás maradványa pozitív, 213 korona 39 fillér volt. Az imaház adás-vétele folytán az állampénztár 100 000 korona adó befizetését írta elő, majd az esperes is jelentkezett 42 428 korona egyházközségi járulék elmaradás 30 napon belüli befizetését kérve. Ezt követte a váci Járásbíróság „mulasztási ítélete”, melyet Lengyel Soma váci váltóügyvéd keresete alapján hoztak. Lengyel úr Szilágyi Vinczét képviselte, akinek Kirner lelkész 50 000 koronával tartozott. Az ítélet szerint az alperes 5% kamatot és 6 745 korona perköltséget is köteles volt befizetni.

Júliusban végre valami megmozdult földbirtok ügyben is! Az úpesteri Járásbíróság közölte, hogy gróf Károlyi László mezőgazdasági földbirtokára a megváltási eljárást meghirdeti. A Fót, Rákospalota, Csomád határában fekvő földterületeket csak közérdek alapján fogják felosztani, egyéni jogcím alapján senki sem igényelhet. Az igényekre előzetesen holdanként 4.000 koronát kellett befizetni.

A gróf Csekonicz Gyula lovaregyleti elnökhöz intézett lelkesi levélben található először utalás arra, hogy a Lovaregylet 1920 óta 10 hold földbérletet juttatott a Kirner családnak. „[...] azért, hogy református egyházunk ezen szociálista munkás körletben fennállhasson, miszerint hogy a csekély dotációjú lelkesi fizetést, a bérletben való gazdálkodással, egy lelkesi családra nézve túrhetővé tehessem. [...] azon célból keresem fel méltóságos Gróf Urat, hogy az eddig kapott 10 hold bérletet továbbra is részemre engedélyezni méltóztassék.”

Az ún. „szociálista munkás körlet” kifejezi a gyülekezet összetételének változását. Az augusztusi választási névjegyzék – 93 nevet tartalmaz – már kevesebb tehető embert, értelmiségi egyháztagot említ. A lelkész elleni támadások miatt ők nem vettek részt az egyház életében, de feltűnnek új nevek és gyakoribbak a kétkezi foglalkozások: szerelő, lovász, hentes, ács, asztalos, pék, vasutas, bognár, kertész, előmunkás, sofőr, szabó, fuvaros, varrónő, rendőr, kocsis, gépész. Az alagi „elite” Robert Adams tréner, Horthy Jenő földbirtokos, Kis János gyógyszerész, Keresztesi Gyula vendéglős, Szemere Kálmán őrnagy, Székely György detektív, Vitályos Imre bankigazgató, Magyar László földbirtokos, Gyórfy Tihamér jegyző és gróf Pejacevich Jánosné képviselték. Területi megoszlás szerint: 70 alagi, 20 dunakeszi és 3 kundházi lakost jegyeztek fel.

1923. szeptember 15-én az alagi községi iskolában új református hitoktató, Halmágyi János kezdte meg szolgálatát. Az 1923/24-es tanévben összesen 76 református vallású kisgyermek járt hittanra. A MÁV polgári fiúiskolába 19 fő, az elemibe 4 fiú és 5 leány, az alagi községi iskolába 16 fiú és 15 leány, a dunakeszi katolikus iskolába 2 fiú és 6 leány, a kundházi állami iskolába 4 fiú és 5 leány. Közülük 4 fiú és 2 leány konfirmált. Egy szülő nehezményezte gyermeke gyenge előmenetelét és ezért a tiszteletest hibáztatta. Ezt írta: „Továbbá értésemre adta családom még azt is, hogy ha elmegy Önhöz családom valamelyik tagja, mindig a templomba való járás miatt molesztálja őket, hogy miért nem mennek templomba, azért tiszteletes úr, mert nem érünk reá, ebben minden benn foglaltatik.” A tiszteletes megjegyzése: „Beke Géza atyja Beke Béla I. p.o. tanuló, aki a legrosszabb és legtöbbet mulasztó gyermek a hadikórházi polgári iskolában.”

Október 29-én betöltötték a lemondott presbiterek helyét, majd november 25-én Nagy Ferenc esperes istentisztelet keretében elvégezte a Szemere Kálmán főgondnok és Kirner A. Bertalan által adományozott harang felavatását. „Délben, egy órákor társasbéd lesz a Pavillonban. Egy teríték ára 10.000 korona” – áll a meghívóban.

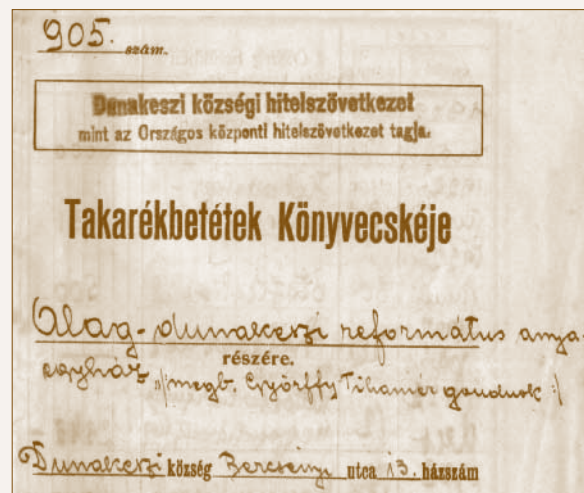
1923. december 28-án összeült a presbitérium. Előterjesztették az 1924. évre szóló költségtervezetet (7 millió korona körüli bevételt és ugyanennyi kiadást terveztek). A személyadót („pár-bér”) minimálisan egy métermázsza búza egytized részében állapították meg. „Nők, felpárok nyolc kilogramot, illetőleg a rendes párok háromnegyed részét fizetik személyadónak.” Az egyházi adó vagyoni jövedelem után fizetendő: házadó 5-25 kg, telekadó 4 kg, földadó pedig holdanként 8 kg búza ára. A jövedelemadó a havi jövedelem egy nyolcad százalékától fél százalékáig fizetendő. Az egyház és az egyháztagok érdekében az adó „havonkénti tételekben is megállapítatik”. Kimondták, hogy az 1922-ben megállapított és azóta elértéktelenedett lelkészi pótlék (60 000 korona/év) helyett egyik hónapban az eredetileg megállapított 5000 korona, míg a másik hónapban „egy métermázsza búza folyósíttassék”. Ezzel lezárták az 1923-as egyházi évet.

1924 – mint az várható volt – az egyházi adó kivetés elleni fellebbezésekkel indult. Öt ilyen fellebbezés van az archívumunkban, de egyértelmű, hogy sokkal többen jelezték, hogy nem tudják kifizetni a kirótt adót. Idézet egy levélből: „Nagy tiszteletű Presbitérium! Alólirott azon kéresem fel mélyen tisztelt Presbitériumot, miszerint az 1924 évre kivetett egyházi adónak rám eső részét, havi 16 kgr búzát soknak találok. [...] az 1923 évi 200 kgr búzaadót is – melyről csak 1923. dec. 28-án értesültem – soknak tartom, leszállítását utólag kérem, annál is inkább, mert a kivetés idején még nem voltam állandó jellegű alagi lakos. Tisztelettel Csenger Géza.” A presbitérium (Kirner A. Bertalan, Szemere Kálmán, Vitályos Imre, Nagy Béla, Maracskó Lajos, Szokolai István, Szép Károly, Halmágyi János, Keresztes József, Juhász Ferenc, Varga József, Izmindy János, Horthy Jenő) február elsején hozott döntést a kérelmekről. Több egyházi adózó beadványát méltányolták. Azonban „Czakó Ferenc, Würth Ferenc, Váradi Jenő és társai tömeges fellebbezéseiben a presbitérium a felelősség nélkül való gáncsvetés szándékát látja. [...] egyhangúlag, ellenvélemény nélkül, egyszerűen elutasítja. [...] az egyházi adófizetők között izgatás folyt és részben ma is folyik. Adó-nemfizetésre hívták fel az egyháztagokat.”

Kirner és az egyházi ellenzék között tehát nem csökkent az ellentét, melyet az alábbi irat is jól mutat. „Azon egyháztagok, kik a múlt év május havában ellenem 30 néhány pont alatt vádat emeltek, egyben sürgönyileg való elmozdításomat kérték a felettes egyházi hatóságomtól, a mellékelt meghívót átolvasni s aláírni szíveskedjenek; egy-

ben folyó év június 4ikén d.e. 10 órákor az egyházi hivatalos helyiségben – tanúvallomás és kihallgatás végett – megjelenni méltóztassanak. Kirner A. Bertalan egyházalapító lelkész. Alagon, 1924. május hó 26.” Decemberben az egyházközségi bíróság Würth Ferenczet, Czakó Ferenczet és Várady Jenőt egyház elleni izgatás vádjával bűnösnek találta és egy esztendőre az egyházból kitiltotta. A Kovács családdal is tovább folytatódott a küzdelem. Az „egyházközségi bíróság Kovács Máriát és Kovács Ilonát az egyházból kirekeszti. Annyi időre, mint a mennyi idő óta (1922. február 26.) folytatják egyházbontó, destrualó üzelmeiket.” Az év végén beidézték a Kovács testvéreket, akik a jegyzőkönyv szerint bocsánatot nem kértek, kifogásuk pedig nem volt az ítélet ellen, így további egy esztendőre kirekesztették őket.

Az egyház továbbra is anyagi gondokkal küszködött. A pénztárt, és a betétkönyvet letétbe helyezték, az adóbevétele pedig mindössze 220 000 koronára rúgott, így a befizetés szorgalmazására további méltányossági adócsökkentésekről is döntöttek. Egy jegyzőkönyv szerint azonban voltak pozitív eredmények is, hisz „[...] a lelkész, főgondnok munkája, s nemkülönben Vitályos Imre pénztároskodása alig másfél hónapi ideje alatt 1.800.000 korona, illetőleg beruházásokkal együtt cirka 2.500.000 korona bevételt jelentett a megkárosodott egyház javára”, továbbá „Halmágyi János kántor által az alagi nemes ifjúság közreműködésével rendezett műkedvelő előadás tiszta jövedelméből egyházunknak 115.000 koronát juttatott adományként.” A gyülekezetből többen vállaltak gyűjtést, s a kiadott gyűjtőlapokkal járták a települést, volt, aki külföldi útjára is elvitte az ívet. Így több mint 2 millió korona bevételhez jutott az egyház. Júniusban az egyházközség befizette 100 000 koronás tartozását és a 80 000 korona késedelmi kamatot a Magyar Királyi Állampénztárba. Am pár héttel ezután kézhez kapták az esperes járuléktartozásokról szóló levelét. A végösszeg 10 millió korona volt. 152 adóhátralékos került feljegyzésre, összesen közel 2 800 kg adóbúzányi tartozással. Köztük voltak a lemondott presbiterek, Szilágyi Vincze, valamint a két angol tréner Adams és Reeves is.

Az egyház községi hitelszövetkezetnél vezetett takarékbetétkönyve

1924 szeptemberének fontos eseménye, hogy Nagy Ferenc esperes „canonica visitatiót” tartott Alagon.

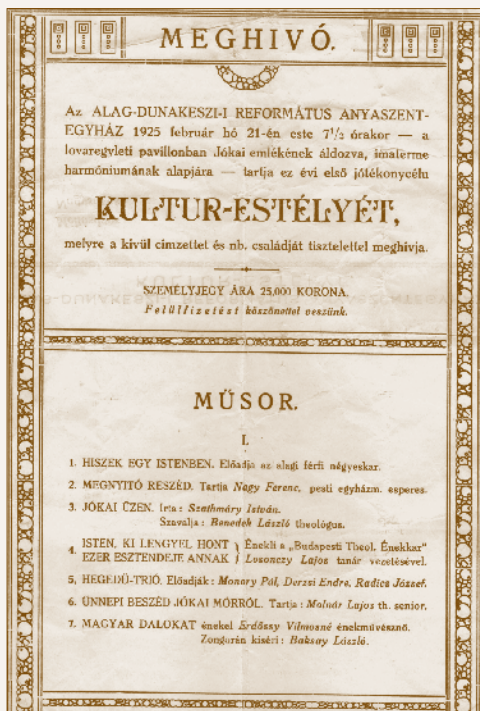
Egy községi „Házbevallási ív” alapján megismerhetjük a gyülekezet ingatlanját: imaterem, egyházi hatóság céljaira szolgáló irodahelyiség, 2 udvari szoba, előszoba, cselédszoba, konyha, kamra, pince, padlás, istálló. Ezekre az évi adó 270 000 korona.

A presbitérium december 2-án köszönetet mondott gróf Pejacevich Jánosnének, aki 50. házassági évfordulója alkalmá-

ból 500 000 koronát adományozott az egyháznak. „Nemes lelke a Lórántffy Zsuzsannák típusa, kell, hogy mintaképpül szolgáljon az ország nagyasszonyainak” – írja Kirner.

A karácsonyi estélyen 36 hittanos gyermek lépett fel, a legátust Szép Károly presbiter fizette (20 000 korona), az adakozásból 683 500 korona folyt be.

1925 első jelentős eseménye az Alag-Dunakeszi református anyaszentegyház jótékony célú kultúr-estélye volt, melyet február 21-én rendeztek a lovaregyleti Pavilonban. A gyűjtést az imaterem harmóniumának beszerzésére kezdeményezték. A megnyitó beszédet Nagy Ferenc esperes tartotta. Versmondás, énekek, hegedűjáték és színi előadás volt a program. Gyököcssy Endre író, a Petőfi-társaság tagja költeményeiből olvasott fel. Végül a himnuszot „unisoló” énekelte a közönség. Az est tiszta bevétele 2 679 200 korona volt. (Viszonyításképp, ekkor egy helyben kézbesítendő levélre 2 000 koronányi bélyeget kellett ragasztani.)

Az 1925. február 21-i kultúr-estély meghívója

Március 27-én az egyház szerződést kötött az új harangozó házaspárral, Szócs Pállal és Kurucz Máriaival.

A megyei „Egyházi Híradó” áprilisi számában először olvashattak a Budapest-környéki reformátusok az Alag-Dunakeszi egyház életéről. „Beköszöntő. Kedves Atyámfiai! Ha Isten segít bennünket, ezen túl havonként legalább egyszer bekopogtatok Hozzatok egyházi híradással. [...] Éneklésünk, mely a ref. istentisztelet egyik fontos alkotó része, bizony nagyon nehezen megy, mivel hogy nincsen orgonánk vagy harmóniumunk. Ezen éneke a programja egy harmónium beszerzése. Az ára azonban 15 millió körül van [...] Kultur estély alkalmával a harmónium-alapra felülfizettek: gróf Apponyi Antal 500.000, Horthy Jenő presbiter 200.000, Szemere Kálmán főgondnok 200.000 és dr. Lakatos László rákoscsabai esperesplébános 50.000 koronát.”

„Versenyistállók növendékei, alkalmazottai az Egyházi Híradót a mai számtól kezdve megkapják azért, hogy az ott alkalmazásban lévő református ifjak, férfiak az egyházi élet felől tájékozódjanak. Hogy milyen szépen összeegyeztethető a sporttal a vallásos élet, mutatja az angolok vallásos élete, Isten és egyház iránti tisztelete. E sorok olvasása közben kegyelettel emlékezhetünk meg a szelídeleki, vallásos szívű, jónevű trénerre, néhai Hesp Edére, a református egyház presbiterére. Aki nem csak

megnyerte Istentől munkája nyomán tekintélyes vagyontöredékét, de azt meg is tartotta, sőt hitvesének örökségül hagyta, de egyházáról, Istenéről nem feledkezett meg. Támogatásban, adakozásban, segítségben előljárt.”

Kirner lelkész augusztusban levelet írt az esperesnek és a püspöknek, melyben azt kérte, hogy az anyagi gondok enyhítése érdekében Mogyoród leány-egyházközséget csatolják Alag-Dunakeszi egyházközséghez.

Az 1925-ös helyi egyházi adatokat egy, a lipcsei Gusztáv Adolf evangélikus egyesülethez [1832-ben alapított segélyszervezet] segélyért folyamodó Kirner lelkész által kitöltött kérdőívből ismerhetjük meg. Ebben Alagot egyházközségként, Dunakeszit fiókegyházként, Kundházát szórványként nevezi meg. Az egyháztagok létszáma helyben 830, a többi helységben 320 fő. Az egyháztagok hivatalnokok, lovászok, gyári munkások, anyanyelvük magyar. Más felekezetűek száma az egész egyházkör területén 8 000 fő. Tankötelesek száma 427 fő. Református felekezeti iskola nincs. A vegyes házasságok száma 25. A lelkész jövedelme 8 281 000 korona. Az egyház vagyona az imaház, adóssága 25 millió korona. Tavalyi összedóztatás 12 424 630 korona. A segélyt az imaterem berendezéseinek kifizetésére és járulékok befizetésére fordítanak.

Időközben a Magyar Királyi Államvasutak Igazgatósága jelezte, hogy „folytatólagosan megbízza Nagytiszteletű urat az 1925/26. évben is a dunakeszi műhelytelepi elemi iskolába járó protestáns vallású növendékeknek heti 2 órában való hitoktatásával. Minden megtartott óráért 30.000 korona óradíjat fogunk folyósítani. Eddig élvezett utazási kedvezményét továbbra is biztosítjuk.”

A november 5-i presbiteri ülésen Vitályos Imre presbiter (bankigazgató) javasolta, hogy az egyház – tehermentes ingatlanjára – 25-30 millió korona kölcsönt vegyen fel. A kölcsönt az illetéktartozás (8 millió), kölcsöntartozás (6 millió) és egyéb tartozások (2 millió korona) kiegyenlítése érdekében kellene felvenni.

Kirner lelkész november végén kezdte el terjeszteni „szórólapját”, melyen az 1926 januárjától megjelenő kiadványára, az „Alag-Dunakeszi Figyelő”-re hívta fel a figyelmet. Az 1925-ös esztendő a december 30-i presbiteri ülés zárta.

Értesítés – Felhívás!

Alag-Dunakeszi közel 7000 lelket számlál, kik is tisztviselők értelmes iparosok, önálló kisbirtokosok és szorgalmas gyári munkások, érdemesek arra, hogy mindenféle helyi dologról — (u. m. községi, egyházi, gazdasági, ipari megélhetési ügyekről, melyek közvetlenül vagy közvetve érintik) — tájékozódást nyerjenek. — Csaknem egy évtized alatti figyeléseim, tapasztalásaim közben, határozott véleményem alakult ki a két község lakosainak foglalkozási ág szerinti érdekeiről, miket egymás szolgálatába állítva, a község fejlődése és jölete ügyében, bőven lehet kamatoztatni. Mivel azonban nincs közöttük semmi kapcsolat, annak megteremtése rendkívül szükséges kellék.

A hiányt, a szükségét, kívánalmat, óhajt fel kell tárni, köztudomásra kell adni, hogy közben segíteni is lehessen rajta. A jó, és szép gondolatot közkinccsé kell tennünk. A rosszat, ártalmat, haszontalant napfényre kell hoznunk. A hazugságot, rágalmat, rágalmozásokat pellengérré állítani, hogy óvakodjanak tőle és ne méltelyezték meg az emberi hiszékeny lelkeket, hogy a község, az egyház békeje, a becsületek hírneve megőriztessék. A nevezett és elhallgatott dolgok arra készítetnek — hiszem, hogy magasabb közcélt szolgálak vele — miszerint, ha Isten éltet és engedi, a jövő 1926 év január havától kezdve

„Alag-Dunakeszi Figyelő”

címen egy 4—8 oldalra terjedő újságot indítok és jelentések meg. Egyelőre havi megjelenésben, mely, kívánalmak szerint, gyakoribbá válhat. Híveim számára készülő Egyházi Híradó továbbra is megmarad — Szellemi és anyagi támogatást kérek mindazoktól, kiknek Isten megadta azt, amivel díszelkedhetnek. — Iparos-, kereskedő-, gyárvalóknak a hirdetési rovat rendelkezésükre áll, a hirdetési-díj szolgálja részben a megjelenését is. Közérdekű közleményeiket pedig mindazoktól kérem, kiknek egészséges, életrevaló gondolataik a község lakosainak érdekeit szolgálhatják.

Alag, 1925. november 29.

Kirner A. Bertalan
ref. lelkész.

Az Alag-Dunakeszi Figyelő szórólapja